

Veteraner 1864 Randers

Af Anders Baadsgaard Straarup

Medaljer

Soldater har gennem tiden fået medaljer for deres indsats. Det er oplagt med tapperheds-medaljer for en helt særlig indsats en bestemt dag et bestemt sted, men selv det er svært at afgrænse. I Danmarks nyere historie talte man lige efter besættelsen af Danmark 9. april 1940 om medaljer til tapre soldater, der havde kæmpet aktivt mod tyskerne, men det var umuligt at lave en rimelig liste, der kun omfattede de særligt tapre.

Sagen blev stillet i bero til fjenden var ude af landet – og da kom der forslag om også at give medaljer for tapper indsats 29. august 1943, hvor 23 danske soldater omkom. Yderligere var der forslag om, at medlemmer af Den Danske Brigade og af Modstandsbevægelsen også skulle have medaljer, men så ville der for alvor blive problemer med at afgrænse, hvem der skulle have eller ikke have en medalje. Det endte med, at der ikke blev uddelt nogen. Modstandsbevægelsen frabad sig medaljer!

Krigen i 1864 er meget omtalt. Hærens hovedstyrke trak sig i februar 1864 tilbage fra Dannevirke for at undgå omringning via de tilfrosne vådområder. En del kom til området ved Sønderborg, en anden del til Fredericia og endelig havde en del den særlige opgave at trække sig tilbage gennem Jylland og bare ved sin tilstedeværelse true med at angribe

tyskerne, dengang både preussiske og østrigske styrker. Derfor tvang det tyskerne til at afsætte store styrker til at kunne forsvare sig mod overraskelsesangreb. I folkemunde blev chefen kaldt General Baglæns og hans styrker ikke alene lignede "Røven af 4. Division" – de var 4. Division!

Fra Randers

Randers blev berørt af krigen 1864 – se "Tyskere 1864 og Hotel Randers". Soges i Google eller ses i *Randerstæppet* via klik på Hotel Randers.

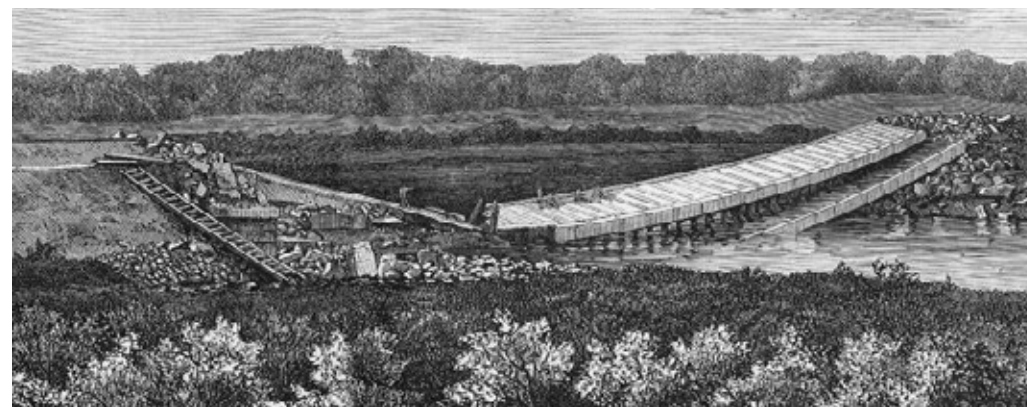
Den 18. april 1864 tabte de danske styrker ved Dybbøl.

"Den 29. april marcherede tyskerne over Randers Bro. Ryttere og infanteri med pikkelhuer indtog stillinger i byen og ved udfaldsvejene. Dagen efter paraderede man med orkester foran Rådhuset på Torvet, mens gidsler blev indespærret i byens lærde skole. General von Falckenstein opslugt sit hovedkvarter i Randers, indførte spærretid efter klokken ni aften, og lod sine tropper og officerer indkvartere overalt. Også Helligånds-huset blev belagt med militær." (Henning Hall: *Mennesker Mest*, s. 45)

Bygningen Vestergade 34 var byens lærde skole 1858-1926, siden 2009 Sprogcenter Randers.

Blandt de preussiske officerer foran Hotel Randers 1864 ses General von Falckenstein forrest som nr. 3 fra venstre. Foto fra Randers Stadsarkiv.

1862-broen ved Langå efter sprængning 1864. Fra Billeder fra banens historie i Langå, udgivet 1997 af Langå Bibliotek.

Hornmusikken gjorde nok ikke de fremmede soldater mere populære – men også under besættelsen 1940-45 prøvede tyskerne med begrænset succes at vinde danskere for sig med militær musik.

Broen ved Langå

Langå blev berørt af krigen, da General von Falckenstein under de genoptagne kampe efter våbenhvilen 12. maj til 26. juni brugte 200 kg sortkrudt og 3 dages arbejde (27/6 – 1/7 1864) på at sprænge togbroen fra 1862 på linjen Aarhus-Randers. Den var endnu engelsk ejendom, så han og hans regering kom til at betale en stor erstatning. Den nye bro blev taget i brug 1866, og den rustrøde bro findes stadig til glæde for cyklister og fodgængere.

Mindetavle opsat i 1870 i St. Mortens Kirke af Vaabenbrødreafdelingen i Randers.
Foto: Anders Baadsgaard Straarup 2022.

Mindetavle

”Minde for danske Mænd af St. Mortens Sogn der faldt under Krigene 1848-49-50 og 1864.”

Her nævnes fra 1864 1 faldet ved Sankelmark, 5 faldet ved Dybbøl og 2 faldet på Als.

”Til sildigst Efterslægt skal denne Tavle bære De tappres Navne, som for Danmark faldt med ære.”

Det er en gammel tradition at mindes de faldne fra sognet i sognets kirke. Det ses især i Sønderjylland, opdelt efter de forskellige krige. Ses også flere steder i det gamle Randers Amt.

Veteran 1864

I nederste venstre hjørne af *AirmenDK* <https://www.airmen.dk> se link til Veteran 1864, der indeholder mange artikler og links til vigtige kilder og en søgeside vedrørende veteranerne fra de slesvigske krige. Oplagt at indlægge *Veteran 1864* i Favoritter. Links i artiklen ses i *Veteran 1864*.

Mit hovedemne er Allierede flyvere skudt ned over Danmark, og i *AirmenDK* har jeg så som sidegevinst *Veteran 1864* om medaljer til soldater fra de slesvigske krige 1848-50 og 1864. Mere lokalt uden direkte sammenhæng med flyvere ses i *AirmenDK* på siden Randers Nordre Kirkegaard.

Planer om tapperhedsmedaljer blev dropet ved begge krige. I 1851 ville kong Frederik 7. undlade at uddele tapperhedsmedaljer af hensyn til retablering af et godt forhold mellem danske og tyske undersåtter.

I 1864 nåede man frem til en liste ”Indstillinger og dekorationer fra 1864” (ses på nettet nemmest via Google-søgning), som var åbenbart urimeligt.

I 1871 efterlyste våbenbrødre de lovede medaljer, og kong Christian 9. pressede på for en afgørelse. Det endte 1. februar 1876 med, at der ville blive udsendt erindringsmedaljer til alle, der havde deltaget i kampene for

fædrelandet i 1848-50 eller i 1864 eller i begge krige på feltfod (krigsfod) i nok så kort en tid i hæren eller flåden, hvis han var ustraffet. Detaljer via *Veteran 1864*. Soldaterne måtte vise mod for gang på gang at begive sig ud til frontlinjen, hvor man kunne risikere at blive skudt. Urimeligt, hvis kun enkelte ville få medaljer, fordi de tilfældigvis kom i direkte kamp mod fjenden.

Diplom og medalje

”Huusmand Niels Christian Andersen af Iverslyst erkjendes herved berettiget til den af Hans Majestæt Kongen allerhøiest indstiftede Erindringsmedalje for Deltagelse i Kampen for Fædrelandet 1864.” Denne indledning gjorde det interessant at finde hans ansøgning. Navnet Iverslyst findes kun 2 steder. Det ene sted fandtes en mand med det navn og rigtig alder til at være soldat i 1864. Mere i *Om NCA og andre*. Via linket *Søg i Sall Data 1848-50+1864* ses hans ansøgning.

Fra Ebeltoft Militærhistoriske Samling.
Foto: Anders Baadsgaard Straarup.

Der blev præget 58.000 medaljer for 1864, 46.000 for 1848-50 og 3.000 for begge krige. Det var et stort og beundringsværdigt arbejde for frivillige at indtaste 97.470 dokumenter. Dog er 15.218 u-indtastede, i alt er der 112.688 dokumenter. Både indtastede og indscannede dokumenter i *Arkivalieronline* ses via *Veteran 1864*.

Medalje for 1864

Prøv at gå ind i en serie et sted i oversigten over indtastede og indscannede ansøgninger og klik dig frem for at få overblik og detaljer.

Fra det gamle Randers Amt (stort set øst for linjen Hobro-Rønde) ses 2.769 dokumenter fra 1864 indtastede, svarende til et lidt mindre antal ansøgninger, da der i en del tilfælde var supplerende ansøgninger, så der kan være flere dokumenter om samme mand.

Meget sandsynligt findes en del medaljer hos læsere af denne årbog. Måske kan du indtaste dit eget efternavn i linket *Søg i Sall Data 1848-50+1864* for at finde evt. veteraner i din slægt.

Det fulde navn, fødselsår og amtet i 1876 samt krigsår kan indsnævre søgningen, hvis listen er for lang.

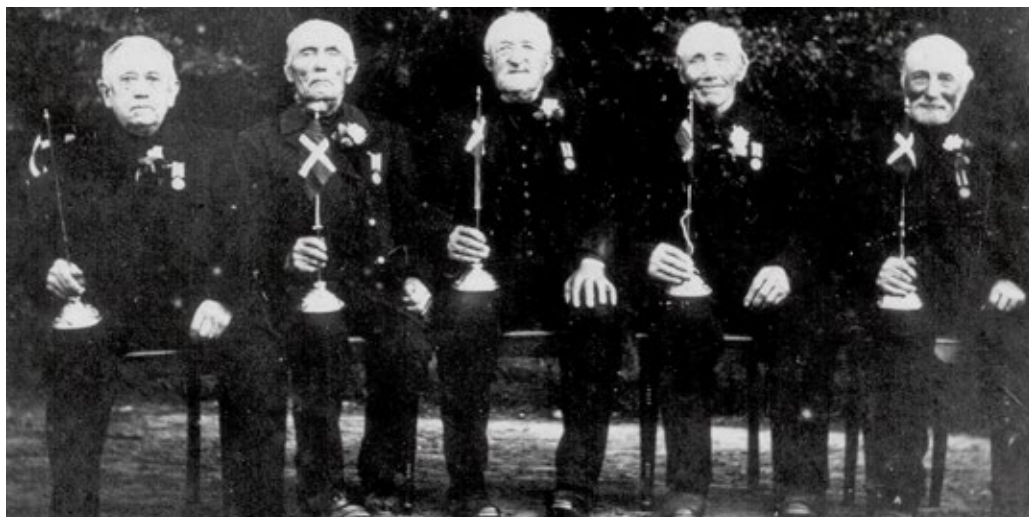
Forside af 1864-medaljen, bronze, diameter 31 mm.
Foto: PhotoCare Randers. Se bagsiden og medaljen for 1848-50 i *Veteran 1864*.

Se foto med Chr. Hansen Møller, Lauge Bjerregaard, Anders Villadsen og Rasmus Rasmussen, alle Asferg, og Niels Madsen, Purhus. Siden Sogn, Herred, Amt viser Asferg i Nørhald Herred, Randers Amt.

Anders Villadsens ansøgning findes direkte ved søgning alene på hans navn. Chr. Hansen Møller: Fuldt navn i krigsår 1864 giver intet resultat. Møller giver mange. Randers Amt, Nørhald Herred har ham som Christen Hansen Møller (Kousted). Det ses, at han blev indkaldt 30. maj 1860 og hjemsendt i august 1864. De tre andre kan ikke findes med sikkerhed.

Se eksempler på ansøgninger i Veteran 1864 og i artiklerne.

Se også Senere ansøgninger fra 1885 og senere, indsendt med de sidste i 1924, 60 år efter 1864. Genforeningen i 1920 udløste en række ansøgninger.

5 krigsveteraner fra 1864 fotograferet i april 1921 i forbindelse med fest efter rejsning af mindesten ved korsvejen i Asferg, hvor den stadig ses. De stolte veteraner har erindringsmedaljer, roser i knaphullet og genforeningsflag i hånden.

Foto og oplysninger fra Purhus Lokalarkiv.

Liste fra 1876, Randers

I februar 1876 blev alle selvstændige militære enheder beordret til at indsende liste over stadig tjenstgørende veteraner fra de to krige. Se LISTE nær nederste højre hjørne af Veteran 1864, 5te Dragonregiment, Randers, side 25/305 med smuk håndskrift med følgende 8, der skulle have medaljer for deltagelse i begge krige:

- Oberst Christian Carl Wegener
- Ritmester Theodor Freiesleben
- Ritmester Alfred Sigismund Halfdan Flindt
- Corpslæge Ludvig Jacob Kühn
- Stabssergent Peter Hansen
- Stabssergent Jens Christian Abraham Gudnitz
- Oversergent Jens Peter Andersen Wodskou
- Beslagsmed Niels Larsen

Da deres navne ikke er indtastede, og de ikke har indsendt ansøgningsskemaer, kan de ikke findes via Søg i Sall Data 1848-50+1864, men sandsynligvis findes nogle af deres efterkommere stadig omkring Randers.

Medaljer nu

Professionelle danske soldater bærer nu ved særlige lejligheder på uniformen medaljer, der viser i hvilke områder af verden, de har gjort tjeneste. Især i Hjemmeværnet ses også medalje for god tjeneste et antal år.

Tapperhedsmedaljer er sjældne, og de uddeles med beskrivelse af den helt særlige indsats, der ligger bag.

Kilder:

- Arkivalieronline med indtastede og indscannede ansøgninger.
- Sall Data med www.salldata.dk/erindring
- Lars Stevnsborg: Kongeriget Danmarks Ordener, Medaljer og Hæderstegn, 2004.
- Oplysninger fra Robert Lemming. Fortidsmindeguide.
- Erik Ovesen: Skændselsmedaljer, Våbenhistorisk Tidsskrift oktober 1971.
- Bekjendtgørelse af 1ste Februar 1876 om Indstiftelse af en Erindringsmedaille
- Kundtgørelse for Hæren af 1ste Februar 1876 om erindringsmedaljerne

Medaljen for 1848-50 og 1864 med portræt af begge konger. Foto: Anders Baadsgaard Straarup.

Forfatterinfo

Anders Baadsgaard Straarup

Efter læreruddannelse i Jelling 2 år hos Nørrejske Artilleriregiment. Reserveofficer.

Lærer og skolevejleder på Havndal Skole til 2006.

Internet: Linksbuketten 1998, Randerstæppet 2006, AirmenDK fra 2007.

Modtager af Ellehammer Prisen 2018 for arbejdet med AirmenDK.

www.airmen.dk med www.airmen.dk/veteran1864.htm

Karetmagervej 25, 8920 Randers NV

Mail: straarup@linksbuketten.dk. Mobil: 29 25 32 85